

ALLES WETEN OVER OUDER WORDEN

Koning
Boudewijnstichting

Samen werken aan een betere samenleving

notaris.be

ALLES WETEN OVER OUDER WORDEN

VOORWOORD

5

WONEN

6

WERK EN VRIJE TIJD

16

RELATIES

23

GROOTOUDER ZIJN

36

GEZONDHEID

43

JE VERMOGEN EN JEZELF BESCHERMEN

51

SCHENKEN/NALATEN

57

VOORWOORD

Naarmate je ouder wordt, veranderen je verwachtingen en behoeften, op alle domeinen van je leven. Deze nieuwe levensfase brengt nieuwe vragen met zich mee. Is je woning aangepast voor wanneer je minder goed te been bent? Wil je nog een tijd blijven werken, ook na je 65ste, of bijklussen na je pensioen, en hoe doe je dat dan zonder dat je je financieel in nesten werkt?

Wat als je uit elkaar gaat, of opnieuw in het huwelijksbootje stapt, welke gevolgen kan dat hebben? Hoe kan je die nieuwe partner beschermen in jullie oude dag? Kan je alles nalaten aan je kleinkinderen? Wat gebeurt er met je vermogen als je dat zelf niet meer kan beheren? Hoe kan je voorkomen dat er medische behandelingen worden opgestart op een moment dat je die niet meer wil, maar je dat niet meer kan duidelijk maken? Wie kan je dan helpen?

Deze praktische gids, een samenwerking van de Koning Boudewijnstichting en de Federatie van het Notariaat, geeft een antwoord op deze en andere vragen. De publicatie kwam grotendeels tot stand voor de coronacrisis, maar ze lijkt ons vandaag meer dan ooit relevant. Je kan in het leven niet alles voorzien. Denken dat je elk risico kan bannen, is een illusie. Toch kan je, door na te denken over mogelijke scenario's en bijpassende oplossingen, met een geruster gemoed leven. Deze publicatie kan je daarbij helpen in deze nieuwe levensfase.

Veel leesplezier!

WONEN

Een huis is zoveel meer dan een hoop bakstenen. Er hangt een heel mensenleven aan vast, een schatkamer aan herinneringen, soms ook aan mensen die er niet meer zijn. Want hoe ouder, hoe meer verlieservaringen. Overlijdens van vrienden of familieleden, maar ook het verlies van collega's wanneer je met pensioen gaat of een kind dat naar het buitenland trekt. Als je verliest, probeer je vast te houden wat je hebt. Het vertrouwde huis in de vertrouwde omgeving hoort daarbij.

Maar naarmate je ouder wordt, veranderen je verwachtingen en behoeften. Als je wacht en niets doet, kan je voor voldongen feiten komen te staan wanneer je zorgbehoevender wordt. Misschien moet je dan genoeg nemen met een woonvorm die niet volledig bij jou past omdat de andere opties steeds moeilijker haalbaar of realiseerbaar zijn. Je begint dus best tijdig na te denken of je dat huis, waar een groot deel van je leven aan vasthangt, niet beter inruilt voor een nieuwe, meer aangepaste thuis.

Stel de juiste vragen. Begin je al met aanpassingen aan je woning? Hoe ver woon je van voorzieningen zoals winkels, een bibliotheek, een apotheek, arts of ziekenhuis en hoe mobiel ben je? Bestaan de dienstverlening en de hulp die je nodig hebt in jouw wijk of gemeente? Heb je kinderen of andere familie in de buurt die een handje kunnen helpen? Zie je jezelf nog verhuizen naar een andere buurt, gemeente of zelfs een andere streek waar meer diensten en hulp voorhanden zijn? Naar een meer aangepaste, kleinere woning als je zeventig of tachtig bent? Hoe wil je dan wonen? En welke woonopties zijn er in de buurt die je op het oog hebt?

- Begin tijdig na te denken over aanpassingen, hulp of alternatieve woonoplossingen.
- Ga in gesprek met anderen die voor dezelfde keuze hebben gestaan en leer van hun ervaringen.
- Zoek inspiratie bij goede voorbeelden via infomomenten of door online te grasduinen.
- Klop aan bij het Sociaal Huis of het dienstencentrum in je gemeente om te praten over je woonnoden.
- Bekijk wat er allemaal kan en wat er dan bestaat in de regio waar jij woont/wil wonen.

DE WONING AANPASSEN

Naarmate je ouder wordt, veranderen je wensen en behoeften. Waarom zou je woning dan hetzelfde blijven? Sinds enkele jaren maakt het idee van levenslang wonen school: hoe je een woning zo ontwerpt dat ze vlot kan worden aangepast aan veranderende levens.

Levenslang wonen staat nog in de kinderschoenen. Maar ook bestaande woningen kan je op maat maken van verminderde mobiliteit en specifieke behoeften. Het kan gaan om kleine ingrepen zoals het wegwerken van drempels en niveauverschillen, het plaatsen van handvaten, verbreden van deuren of het bad vervangen door een inlopdouche, maar ook om meer ingrijpende renovatiewerken, zoals het verhuizen van de slaapkamer en de badkamer naar het gelijkvloers.

Je aangepaste slaapkamer hoeft er daarbij niet uit te zien als een ziekenhuiskamer. Ontwerpers beginnen de weg te vinden naar de markt van de woningaanpassingen, met aantrekkelijk en handig design – al hangt daar voorlopig soms nog een prijskaartje aan vast. De overheid springt wel bij met premies.

Inter, het Agentschap Toegankelijk Vlaanderen, helpt met het uitdenken van een woning die je structureel kan aanpassen en flexibel gebruiken (of op een andere manier toegankelijker maken): www.inter.vlaanderen

PREMIES VOOR WONINGAANPASSINGEN

De Vlaamse overheid geeft een aanpassingspremie voor technische installaties en hulpmiddelen (bijvoorbeeld een automatische lift) en voor verbouwwerken die de woning veiliger en toegankelijker maken voor 65-plussers. Je komt in aanmerking als je zelf 65-plus bent of als een medebewoner – een bloed- of aanverwant tot in de tweede graad – dat is. Veel gemeenten reiken een aanvullende gemeentelijke aanpassingspremie uit.

Daarnaast kan iedereen die dat wil een beroep doen op de Vlaamse renovatiepremie voor structurele werken aan een woning. Voor deze premie zijn er onder andere voorwaarden voor de aard van de werken, het inkomen van de aanvrager en het aantal premies dat kan worden aangevraagd. Voor de renovatie van woningen die meer dan tien jaar oud zijn, is een BTW-tarief van 6 procent van toepassing.

In het Brusselse Gewest heeft een aantal gemeenten een (beperkte) tegemoetkoming voor woningaanpassingen. Het Brusselse Woningfonds heeft een pilootproject voor 'autonomie'-leningen voor zestigplussers, die geld kunnen lenen tegen 0% intrest om hun woning aan te passen.

Aanpassingen hoeven overigens niet altijd veel geld te kosten. Een badplank in de badkamer, lichtsensoren onder het bed, thermosta-

tische kranen, een antisliplaag onder tapijten, de badkamerdeur omdraaien: het zijn kleine ingrepen die een groot verschil maken en heel wat ongevallen kunnen voorkomen.

Meer informatie: www.rechtenverkenner.be
www.wonenvlaanderen.be
www.premiezoeker.be

ADVIES OVER WONINGAANPASSINGEN

Gemeenten, provincies, thuiszorgcentra van ziekenfondsen en thuiszorgdiensten geven advies en/of begeleiding bij woningaanpassingen en het gebruik van hulpmiddelen. Sommige diensten hebben medewerkers zoals ervaren ergotherapeuten die thuis samen met jou bekijken wat kan. Ze plannen de werken, volgen ze op en gaan na op welke aanpassingspremies je een beroep kan doen om de kosten deels op te vangen. Let op, bij sommige organisaties is die dienstverlening betalend. Sommige provincies bieden een financiële tussenkomst aan zestigplussers die er een beroep op doen.

Meer informatie bij je mutualiteit, via www.samenferm.be (voordien Landelijke Thuiszorg), en het Steunpunt Woningaanpassing in Brussel (telefoon: 02-240.80.81). Bij de Vlaamse hulpmiddelendatabank (www.vlibank.be) vind je een overzicht van alle mogelijke hulpmiddelen.

Een hele waaier aan diensten kan helpen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis te wonen: warme maaltijden, poetshulp, huishoudhulp, karweihulp, thuisverpleging of nachtzorg. Als je nog mobiel bent, kan je voor maaltijden terecht in het dienstencentrum. Bovendien zijn tijdens de coronacrisis spontane netwerken van hulp en sociale ondersteuning voor ouderen ontstaan in vele Vlaamse buurten. Vraag het na bij je gemeente, OCMW of Sociaal Huis. Ook via socialemediaplatformen als Listminut en Helpper kan je uitvoerders vinden voor klusjes.

RIJBEWIJS: HOUDEN OF NIET?

Een kwart van de Vlamingen heeft geen voorzieningen op fiets- of wandelafstand. Veel mensen zijn aangewezen op de wagen. Maar wat gebeurt er als autorijden niet meer zo vlot gaat? Je kan dan zelf een rijgeschiktheidsonderzoek vragen bij het Centrum voor Rijgeschiktheid en Voertuigaanpassing (CARA) of je (huis)arts of specialist kan je doorverwijzen.

CARA springt niet lichtzinnig om met het schrappen van het rijbewijs. Ze adviseert pas na een uitgebreid onderzoek (fysiek, mentaal en rijproef). Ze bekijkt eerst of je veilig kan blijven rijden met beperkingen. Beperkingen zijn bijvoorbeeld alleen rijden in een gekende omgeving, alleen bij daglicht of zonder passagiers. CARA bekijkt ook of aanpassingen aan de wagen mogelijk zijn.

Als CARA toch oordeelt dat je voor je eigen veiligheid en die van de andere weggebruikers niet meer mag rijden, wordt verwacht dat je vrijwillig je rijbewijs inlevert bij het gemeentehuis. Als je toch blijft rijden zonder geldig rijbewijs en bijvoorbeeld betrokken geraakt bij een ongeval, kan je verzekeraar zich terugtrekken en moet je opdraaien voor alle kosten.

Op www.magiknogrijden.be vind je een checklist om zelf snel na te gaan of je jouw rijvaardigheid misschien best even laat testen. Meer informatie over rijvaardigheid: www.vias.be. Meer informatie over de medische minimumnormen voor rijvaardigheid: www.wegcode.be

ALTERNATIEVE WOONVORMEN

Er bestaan veel verschillende alternatieve vormen van (gemeenschappelijk) wonen. Ze kunnen intergenerationeel zijn of niet. Sommige projecten zijn het initiatief van OCMW's, sociale huisvestingsmaatschappijen of vzw's, andere van ondernemingen of gelijkgezinde particulieren. Ze zijn gericht op het behoud van zelfstandigheid en veel minder op zorg – al is het vaak de bedoeling dat bewoners op elkaar of op professionals een beroep kunnen doen.

ZORGWONEN

Bij zorgwonen leven twee gezinnen onder één dak. Ze kunnen familie zijn van elkaar maar dat hoeft niet. Denk aan een ouder echtpaar dat in zijn grote gezinswoning een woongelegenheid laat maken voor een jong koppel, of een gezin dat in zijn nieuwbouwwoning een aparte flat heeft voor een zorgbehoevende ouder. Deze vorm van kangoeroewonen heet in Vlaanderen zorgwonen. De gezinnen kunnen voor elkaar zorgen, bijvoorbeeld door boodschappen te doen of te babysitten.

Om van een zorgwoning te spreken in Vlaanderen, moeten onder andere de twee wooneenheden één fysiek geheel vormen. Geen gerenoveerd tuinhuis of mobiele eenheid in de tuin dus. Er mag slechts één ondergeschikte wooneenheid voor maximum één tot twee personen zijn. De wooneenheden hebben een gescheiden ingang en het geheel moet eigendom zijn van dezelfde persoon. Ook een huurwoning kan in aanmerking komen voor zorgwonen, uiteraard alleen met de goedkeuring van de eigenaar.

Je hebt geen stedenbouwkundige vergunning nodig als je de originele woning niet vergroot. Je moet wel altijd melden aan je gemeente dat jouw woning een zorgwoning is. Kangoeroewonen heeft geen gevolgen voor sociale uitkeringen of sociale voordelen, noch voor het pensioen. Er zijn geen subsidiemogelijkheden. Je kan wel een beroep doen op de aanpassingspremie voor 65-plus of de renovatiepremie.

In Brussel wil de overheid intergenerationeel wonen ook stimuleren. Niet alle gemeenten geven echter toestemming wanneer er stedenbouwkundige aanvragen komen om woningen op te delen.

Meer informatie over kangoeroewonen:

www.vlaanderen.be/zorgwonen

ASSISTENTIEWONINGEN

Assistentiewoningen (voordien: serviceflats) zijn een geschikte oplossing voor ouderen die zorg en hulp dichtbij willen en toch autonoom willen wonen. Assistentiewoningen zijn te koop of te huur. Sommige maken deel uit van een woonzorgcentrum, andere staan op zich.

Assistentiewoningen zijn een populaire investering. De voorspelde grijze golf doet bouwpromotoren ijverig dergelijke woningen neerpoten. Je kan in zo'n project een assistentiewoning kopen, maar je kan ook een aandeel kopen in het complex. In dit laatste geval heb je niet automatisch woonrecht en kan je de flat niet nalaten.

Wat verkocht wordt als een assistentiewoning, is het dat niet altijd. Vlaanderen heeft daarom een erkenning voor assistentiewoningen. Alleen van erkende assistentiewoningen weet je dat ze beantwoorden aan de minimumnormen. Zo is een erkende assistentiewoning aangepast en volledig toegankelijk voor rolstoelen, er zijn geen drempels, er is een woonassistent, gespecialiseerde hulp bij alarm en toezicht de klok rond.

Let op: ook woningen die geen erkenning hebben moeten zich aanmelden bij de overheid. Dit is geen erkenning, en deze flats voldoen dus niet per se aan de minimumnormen.

Let goed op welke diensten er zijn. Waar kan je een beroep op doen? Wat kost het? Wat is het verschil met de thuiszorg en wat is dan de meerwaarde van een assistentiewoning? Het voordeel van een erkende assistentiewoning is dat er de klok rond iemand beschikbaar is, en dat je niet zelf de kopzorgen hebt om alle hulp- en dienstverlening in te schakelen.

De checklist van de Vlaamse overheid kan je helpen te controleren of het om een erkende assistentiewoning gaat: www.zorgengezondheid.be (onder publicaties/brochures/ouderenzorg).

CENTRAAL WONEN

Je woont in een eigen huis rond een gemeenschappelijke tuin of binnenplaats en je deelt een aantal ruimten (bijvoorbeeld een garage of een wasruimte) met de buren.

CLUSTERWONEN

Een kleinschalige vorm van groepswonen met zorgruimten, bijvoorbeeld in een appartementsgebouw, waar ieder in zijn eigen flat woont, en er de klok rond ondersteunend personeel aanwezig is in een zorgpost.

GROEPSWONEN OF HUISDELEN

Leven 'op kot' zoals studenten, waarbij ouderen een huis delen met een privéwoonruimte en gemeenschappelijke ruimten; ze ondersteunen elkaar en hebben hulp van professionals en/of vrijwilligers. Dit is de enige vorm waarbij er eventueel gevolgen kunnen zijn voor uitkeringen en voordelen.

HUISDELEN KAN UITKERINGEN BEÏNVLOEDEN

Voor de FOD Sociale Zekerheid zijn mensen die ingeschreven staan op hetzelfde adres samenwonend, ook als ze geen relatie hebben. Dit kan vervelende gevolgen hebben voor wie bijvoorbeeld een **invaliditeitsuitkering** of **een inkomensgarantie voor ouderen** krijgt, want samenwoners hebben een lagere uitkering.

Als je huisdeelt, moet je aan de betrokken overheidsdienst aantonen dat je onder één dak woont met anderen, maar dat je een auto-noom huishouden voert. Dit kan bijvoorbeeld door te bewijzen dat je de inkomsten niet samenbrengt op één rekening of dat jullie niet alle taken en beslissingen delen. Het onderscheid is soms subtiel.

Er zijn geen gevolgen voor het **pensioen**.

Samenhuizen zoekt voor elke uitkering uit of huisdelen een goede match is: **www.samenhuizen.be**.

HOE KIES JE DE WOONVORM DIE BIJ JOU PAST?

Het boek '*Wonen zonder Zorg(en) – 10 Woonvormen om over na te denken*' van het Kenniscentrum Welzijn Wonen en Zorg in Brussel geeft een overzicht van alternatieve woonvormen met getuigenissen van bewoners.

CO-HOUSEN

Je bent mede-eigenaar van het pand na een gemeenschappelijke aankoop. Je hebt een eigen woning in het pand en deelt ook ruimten. Er is wederzijdse hulp en ondersteuning, en soms extra ondersteuning van professionals.

WAT GEBEURT ER MET EEN CO-HOUSING NA JE OVERLIJDEN?

Als je mede-eigenaar was in een gemeenschappelijk woonproject, is jouw deel na jouw overlijden voor je erfgenamen. Als zij de woning willen verkopen, doen ze dat op dezelfde manier als voor een mede-eigendom. Opgelet, mede-eigenaars hebben zeggenschap over wie in de vrijgekomen woning komt. Zeker in woongroepen met een sterke identiteit of visie kan de verkoop van een mede-eigendom een heikele klus worden.

Meer informatie: download de gids over mede-eigendom via **www.kbs-frb.be**.

Meer informatie over alternatieve woonvormen:
www.samenhuizen.be, **www.kenniscentrumwwz.be**
of **www.vlaamsbrabant.be**.

WOONZORGCENTRA: ONTMOETINGS- EN ACTIVITEITENCENTRA

Hoewel alternatieve woonvormen langzaam opgang maken, brengen nog steeds veel mensen de laatste jaren van hun leven, wanneer ze intensievere zorg nodig hebben, in een woonzorgcentrum door. Woonzorgcentra doen inspanningen om te de-institutionaliseren, met andere woorden, om het verblijf op maat van bewoners te maken. Maar de coronacrisis heeft het imago van woonzorgcentra geen deugd gedaan. Nochtans doen ze hard hun best om uit te groeien tot ontmoetings- en activiteitscentra voor de buurt, waar je als vrijwilliger aan de slag kan. Dergelijke positieve contacten geven een realistischer beeld en maken dat het minder vreemd voelt als een overstap zich toch opdringt.

WERK EN VRIJE TIJD

WERKEN NA 65 JAAR

Je ziet de kennis en de expertise die je hebt opgebouwd niet graag verstoffen. Je maakt liever een zachte landing dan van de ene dag op de andere te kappen. Je handen jeuken om iets nieuws te proberen. Of misschien dwingen financiële omstandigheden jou ertoe. Welke reden je ook hebt, je kan blijven werken na de pensioenleeftijd. Er zijn wel voorwaarden. Het is belangrijk om je goed te informeren en zo een financiële kater te vermijden.

In België mag je met pensioen vanaf 65 jaar, maar je kan ook gewoon verderwerken. In dat geval neem je jouw pensioen nog niet op. Wil je na verloop van tijd toch stoppen, dan kan je jouw pensioen aanvragen via de Pensioendienst, het gemeentebestuur of online op **mypension.be**.

Sinds 1 januari 2015 is de pensioenbonus, toegekend per extra gewerkt kwartaal na je 65ste of na het bereiken van een volledige loopbaan, afgeschaft. Je kan de bonus wel nog krijgen als je al begonnen bent met hem op te bouwen voor de loopbaanjaren vóór 2015.

BIJVERDIENEN NA JE PENSIOEN

Je hebt verschillende mogelijkheden om bij te verdienen als je al met pensioen bent, elk met eigen regels en voorwaarden.

MAG JE ONBEPERKT BIJVERDIENEN NA JE PENSIOEN?

Of je nu werknemer of zelfstandige was, je mag na je pensioen bijverdienen. Niet iedereen mag dit echter onbeperkt doen zonder dat dit gevolgen heeft voor het pensioen.

En opgelet: ook als je onbeperkt mag bijverdienen zonder gevolgen voor je pensioen, kan dit wel fiscale gevolgen hebben.

Je mag onbeperkt bijverdienen als:

- je 65 jaar bent en een rustpensioen of een rust- en overlevingspensioen hebt;
- je jonger dan 65 jaar bent en minstens 45 jaar gewerkt hebt wanneer je pensioen begint;
- je een overgangsuitkering trekt, dat is de tijdelijke uitkering na het overlijden van de huwelijkspartner voor wie te jong is voor een overlevingspensioen.

In alle andere gevallen moet je jouw bijverdiensten beperken.

De grenzen zijn wettelijk vastgelegd en te vinden op [sfpd.fgov.be](https://www.sfpd.fgov.be) of [rsvz.be](https://www.rsvz.be). Ze hangen af van de aard van de beroepsactiviteit, de pensioenleeftijd, het aantal kinderen ten laste en het type pensioen.

Als je recht hebt op een rustpensioen tegen gezinsbedrag, mag jouw echtgeno(o)t(e) een aanvullend inkomen hebben. Dat is beperkt, ongeacht of jouw partner 65 jaar is. Als je partner te veel verdient, gaat dat bedrag niet af van het pensioen, maar wordt jouw gezinspensioen een pensioen voor alleenstaanden.

Oefen je een wetenschappelijke of artistieke bijverdienste uit, of klus je bij in het buitenland, dan moet je die activiteit aangeven. Als je werkt als zelfstandige of als helper moet je aangesloten zijn bij een sociale verzekeringskas en bijdragen betalen.

Als je een sociale uitkering hebt, mag je niet bijverdienen.

Wat als je te veel verdient en het maximumbedrag overschrijdt? Dan wordt jouw pensioen verminderd met het percentage van de overschrijding of geschorst tijdens het jaar waarin je te veel verdiend hebt. Je moet dan het bedrag dat je onterecht ontvangen hebt terugbetalen.

OPGELET

Bijverdienen kan fiscaal nadelig uitvallen. Het is belangrijk om voor- en nadelen goed te berekenen. Vraag advies aan de Pensioendienst, aan het ziekenfonds of de vakbond.

BIJKLUSSEN BIJ PARTICULIEREN, IN VERENIGINGEN OF VIA DEELPLATFORMEN

Bij dit type bijverdienste kan je tot 6.250 euro verdienen zonder belastingen of sociale bijdragen te betalen. Het moet gaan om occasionele klussen bij particulieren of verenigingen of om activiteiten via platformen in de deeleconomie. De regeling bestaat sinds 2018 maar het Grondwettelijk Hof heeft de wet in het voorjaar van 2020 ongrondwettelijk verklaard wegens discriminerend. Het systeem blijft gelden voor prestaties die tot eind 2020 geleverd zijn. Voor 2020 moet je dus nog aangifte doen van klussen. Als je tegen betaling een klus opknapt voor een vereniging, zal die aangifte voor je doen. Als je werkt voor een andere burger, dien je zelf de aangifte in. Deeleconomieplatformen geven zelf jouw inkomsten uit hun platform door aan de overheid.

www.bijklussen.be

FLEXI-JOBS

Je kan als gepensioneerde ook bijverdienen met een flexi-job in de horeca of de detailhandel. Bij een flexi-job betaal je sociale bijdragen noch belastingen. Het bruto-inkomen is het netto-inkomen. Je moet deze inkomsten niet opnemen in je belastingaangifte. Je mag zoveel uren werken als je wil en er staat geen limiet op hoeveel je mag bijverdienen. Tenminste, als je 65 jaar of ouder bent. Voor gepensioneerden jonger dan 65 jaar zijn er beperkingen.

Bijverdienen als je gepensioneerd bent levert geen extra pensioenrechten op, noch voor het wettelijk pensioen noch voor het aanvullend pensioen.

Volledige informatie over alle regels voor bijverdienen vind je hier: **www.sfpd.fgov.be**

VRIJE TIJD

Na je pensioen, wanneer de verplichtingen van werk en carrière weggevallen zijn, heb je de kans om interesses die voorheen weggedrukt werden alle ruimte te geven. Je hebt zeeën van tijd. Leer je een nieuwe vaardigheid, ga je diepzeeduiken of zet je je vrije tijd liever in om anderen te helpen? Het aanbod is rijk en gevarieerd.

ACTIVITEITEN

Naast de activiteiten die voor iedereen toegankelijk zijn hebben Vlaamse gemeenten een rijk verenigingsleven waar je kan leren, ontspannen en ontmoeten. Seniorenverenigingen zoals Okra, Neos of S-plus en andere sociaal-culturele verenigingen zoals Femma of KVLV hebben een eigen aanbod voor ouderen met culturele en sportieve evenementen, uitstapjes, wandelingen of workshops. Voor wie nog meer wil leren, zijn er de Centra voor Volwassenenonderwijs of de Vormingplus-centra. Het is altijd mogelijk om je in te schrijven als vrije student aan hogeschool of universiteit. Ook lokale dienstencentra geven vormingen voor senioren.

Meer informatie?

Begin bij de website van je stad en gemeente, onder de hoofding 'Vrije tijd'.

VRIJWILLIGERSWERK

Vrijwilligerswerk is een ideale manier om nieuwe vaardigheden op te doen en andere mensen te ontmoeten, terwijl je je ook inzet voor anderen. Vrijwilligerswerk heb je in alle maten en vormen en kan je perfect afstemmen op je eigen interesses.

Wil je vrijwillig je professionele ervaring ten dienste stellen van anderen? Belgian Senior Consultants of Senior Consultants Vlaanderen bijvoorbeeld verenigen gepensioneerde bedrijfsleiders, kaderleden en technici die een alternatief willen zijn voor dure consultancybureaus. Kijk voor meer informatie op **www.seniorennet.be**, onder Vrijwilligerswerk.

Als je vrijwilliger wordt bij een organisatie, moet die een vrijwilligersovereenkomst afsluiten zodat je wettelijk in orde bent en een verzekering regelen. Vrijwilligerswerk is onbezoldigd. Organisaties kunnen wel je (vervoers)kosten vergoeden, maar dat is niet automatisch het geval.

Alle informatie over vrijwilligerswerk, rechten en plichten, kosten en vergoedingen vind je op **www.vlaanderenvrijwilligt.be** of **www.kenniscentrumwwz.be**. Kijk op **www.vrijwilligerswerk.be** voor vacatures.

RELATIES

Op liefde staat geen leeftijd. Maar als je (opnieuw) trouwt of gaat samenwonen als je ouder bent, wanneer partners een eigen vermogen of een eigen woning hebben, is het minder evident om die twee levens in elkaar te schuiven. Je informeert best of er geen valkuilen zijn. Hetzelfde als je op latere leeftijd uit elkaar gaat.

JE BENT GEHUWD OF HEBT PLANNEN IN DIE ZIN

Als je samen ouder wordt, ga je stilstaan bij wat er gebeurt als een van jullie beiden er niet meer is. Je wil financiële zekerheid voor elkaar, je maakt je zorgen over het prijskaartje van een oude dag. Of je hebt een nieuwe partner en je wil dat die na jouw dood niets tekortkomt. Het is dan een goed idee om je huwelijkscontract onder de loep te (laten) nemen of om een huwelijkscontract te laten opstellen.

Een huwelijkscontract kost 300 tot 500 euro bij de notaris. Zodra er een onroerend goed moet overgedragen worden, gaat het van 1.000 tot 2.000 euro.

HUWELIJKSSTELSEL AANPASSEN

Herbekijk het huwelijksstelsel in functie van je situatie. Misschien was je voor je pensioen zelfstandige en kozen jullie voor scheiding van goederen om te vermijden dat schuldeisers beslag konden leggen op het gezamenlijk vermogen. Na je pensioen kan je kiezen voor het gemeenschapsstelsel, zodat je partner na je overlijden kan erven.

KEUZELEDING TOEVOEGEN

In het wettelijk stelsel – het meest gebruikte – erft de langstlevende partner het vruchtgebruik en de kinderen erven de blote eigendom

van de nalatenschap. Wanneer ook de andere ouder overlijdt, dooft het vruchtgebruik uit. De kinderen erven dan de volle eigendom.

Bij de langstlevende partner kan dit wringen. Want voor beslissingen over bijvoorbeeld de verkoop van de gezinswoning moet die toestemming vragen aan de kinderen. Met een keuzebeding in het huwelijkscontract kan je beslissen om meer of minder van het gemeenschappelijk vermogen te behouden na het overlijden van de partner.

Je kan dan in functie van jouw situatie en de omstandigheden op het moment dat je partner overlijdt kiezen wat het best aansluit bij je eigen behoeften en wensen: houd je alles in volle eigendom, alleen de gezinswoning of kies je alleen voor vruchtgebruik?

BESCHERMING BIJ SCHEIDING VAN GOEDEREN

In het stelsel van scheiding van goederen kunnen echtgenoten bepalen dat de aanwinsten tijdens het huwelijk na het overlijden van de partner toch naar de langstlevende gaan.

GEZINSWONING GEMEENSCHAPPELIJK MAKEN

Bij koppels die elkaar op latere leeftijd vinden, heeft vaak een van beiden een woning. Ze kunnen het huwelijkscontract gebruiken om de woning gemeenschappelijk te maken. Zo hoeven ze ook geen registratierechten te betalen.

Wijzigingen in het huwelijkscontract kunnen negatieve fiscale gevolgen hebben. Maar dat kan ook het geval zijn als je jouw verouderde huwelijkscontract niet aanpast. Zo kunnen ouderen met een 'langst leeft al heeft'-clausule fiscaal afgestraft worden wanneer ze bij het overlijden van de partner de gezinswoning in volle eigendom erven. Die clausule is overbodig geworden omdat de langstlevende nu automatisch het vruchtgebruik over de gezinswoning erft. Notarissen schrappen die nadelige clausules of passen ze aan. Ga met de notaris steeds goed na welke de impact is van oude, nieuwe of aangepaste clausules.

WAT MET SAMENWONERS?

Misschien wil je niet (meer) huwen. Of nog niet huwen. Je kiest voor samenwonen. Als je wettelijk gaat samenwonen is de bescherming van de wet minimaal. Als je die bescherming wil vergroten, doe je dat best met een samenlevingscontract bij de notaris en een testament. Schenking is bij samenwoners populair als vorm van successieplanning. Als je feitelijk gaat samenwonen, is er geen enkele bescherming. Afspraken over vermogen en bezit of wederzijdse hulp moet je vastleggen bij de notaris.

Meer informatie: www.notaris.be.

NIEUWE PARTNER: WAT MET DE STIEFKINDEREN?

Als een van beide ouders, na een scheiding of een overlijden, een nieuwe partner heeft, staan volwassen kinderen niet altijd te trappelen om die met open armen te ontvangen. Ze kunnen zich gevangen voelen tussen jouw geluk en hun loyaliteit tegenover de andere ouder. Onderhuids kan ongerustheid leven over de financiële gevolgen. Als het tot een huwelijk komt, krijgt de nieuwe partner erfrechten en heeft hij of zij op zijn minst het vruchtgebruik op de nalatenschap. Stiefkinderen moeten wachten tot de nieuwe partner overlijdt voor ze kunnen erven. Uit onderzoek van de Koning Boudewijnstichting blijkt dat veel conflicten bij erfenissen voortvloeien uit deze relatie tussen de stiefouder en de kinderen uit het eerste huwelijk. Het huwelijkscontract kan helpen te ontmijnen. Je kan het gebruiken om de langstlevende partner minder toe te bedelen ten voordele van de kinderen. Gehuwden met kinderen uit een vorige relatie kunnen elkaar volledig ontverven, ook wat vruchtgebruik op de gezinswoning betreft. De langstlevende heeft dan wel het recht om nog minstens zes maanden in de gezinswoning te blijven.

JE GAAT SCHEIDEN

Nu het taboe op scheiden gesneuveld is, gaan koppels ook steeds vaker op latere leeftijd uiteen. De kinderen zijn het nest uit, het leven na depensionering zet de relatie onder druk, gezondheidsproblemen doen de dynamiek tussen partners kantelen. Net omwille van alles wat over de jaren heen is opgebouwd, zorgen grijze echtscheidingen niet alleen voor hartzeer maar ook voor financiële en administratieve kopbrekens.

WAT BETEKENT EEN ECHTSCHEIDING VOOR JE PENSIOEN?

- Als je **wettelijk gescheiden** bent, wordt je wettelijk pensioen berekend tegen het tarief voor alleenstaanden. Heb je weinig of niet gewerkt, bijvoorbeeld om voor de kinderen te zorgen, en dus weinig of geen pensioenrechten opgebouwd, dan zadelt de scheiding je met een financiële kater op.

Je hebt mogelijk wel recht op de helft van het gezinspensioen van je ex-partner voor de jaren dat jullie gehuwd waren. Het pensioen van je ex-partner vermindert niet wanneer jij dit 'pensioen van een uit de echt gescheiden persoon' aanvraagt. Je hebt geen recht op een overlevingspensioen wanneer je ex sterft. Je behoudt wel je pensioen als ex-echtgen(o)ot(e). Opgelet, zodra je hertrouwt verlies je jouw recht op het echtscheidingspensioen.

- Ook als je **feitelijk gescheiden** bent, heb je mogelijk recht op de helft van het gezinspensioen van je ex, maar zijn of haar pensioen vermindert hierdoor wel. Als je ex-partner overlijdt heb je recht op een overlevingspensioen.

De Pensioendienst berekent steeds welk pensioen het voordeligst is: je eigen rustpensioen of het pensioen van je ex-partner. Deze regels gelden alleen voor werknemers en zelfstandigen. Vastbenoemde ambtenaren hebben geen pensioenregeling in geval van scheiding.

- Het **aanvullend bedrijfspensioen** moet netjes verdeeld worden onder de ex-partners als een van beiden dat vraagt. Het kan financieel interessanter zijn om de verdeling uit te stellen tot na het wettelijk pensioen. Je moet dan wel weten wanneer de ex-partner met pensioen gaat. Als die overlijdt voor zijn of haar pensioen, is de kans groot dat je met lege handen achterblijft omdat je ex-partner jou als begunstigde geschrappt heeft.

- Je kan aan **individueel pensioensparen** gedaan hebben, via een pensioenspaarfonds of een pensioenspaarverzekering. Als jullie beiden aan pensioensparen hebben gedaan, nemen jullie elk de eigen spaarpot mee. Als slechts een van beiden aan pensioensparen gedaan heeft, wordt het bedrag dat tijdens het huwelijk werd bijeengespaard gedeeld door twee.

LUISTEREND OOR EN JURIDISCH ADVIES

Een scheiding is meestal een bron van verdriet, boosheid, kwetsbaarheid, angst, verwarring en schuldgevoelens, zelfs van depressie. Je kan een beroep doen op een psycholoog of psychotherapeut met een privépraktijk of via een CAW. Er zijn lotgenotenverenigingen die een luisterend oor bieden. Lotgenoten hebben misschien ook praktische tips, maar voor informatie over je rechten en plichten bij (echt)scheiding en de administratieve en financiële gevolgen ervan klop je best aan bij gespecialiseerde centra en instellingen. Het OCMW, het vredegerecht en het justitiehuis geven gratis of goedkoop juridisch advies. Dat is ook zo voor de Wetswinkels en de Gezinsbond. Je kan ook terecht bij een bemiddelaar, een advocaat of een notaris.

IS ER NOG ONDERHOUDSGELD ALS JE MET PENSIOEN BENT?

Als je met pensioen gaat, valt je inkomen terug. Wat als je op dat moment nog onderhoudsgeld betaalt voor je ex-partner? Kan dat onderhoudsgeld aangepast worden aan de nieuwe omstandigheden? En wat als je rekest op dat bedrag als ex-partner?

In België zijn er twee manieren om een echtscheiding te regelen: via een echtscheiding met onderlinge toestemming (EOT), die je samen regelt via de notaris, een advocaat of een erkend bemiddelaar, of via een echtscheiding door onherstelbare ontwrichting (EEO), waarvoor je naar de rechtbank stapt.

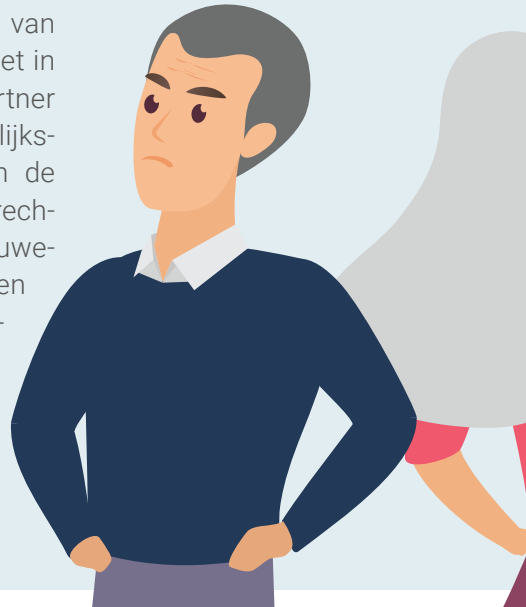
Via de notaris, een advocaat of een bemiddelaar kan je bij een scheiding een regeling op maat uitwerken. Een erkend bemiddelaar vind je hier: www.fbc-cfm.be.

Bij een EOT hebben ex-partners eventueel onderling afspraken gemaakt over het betalen van onderhoudsgeld, het bedrag en de looptijd. Als de overeenkomst dateert van voor 2007, dan kan het onderhoudsgeld niet aangepast worden, tenzij expliciet anders vermeld. Bij een EOT van na 2007 is de aanpassing door de rechter wel mogelijk. Ex-partners die elkaar geen onderhoudsgeld willen toekennen, moeten dit expliciet vermelden in de EOT-overeenkomst.

Als je voor de echtscheiding naar de rechter stapte, is het ook de familierechtbank die beslist over de toekenning van onderhoudsgeld en die het bedrag bepaalt. Bij een EOO is de looptijd van het onderhoudsgeld meestal beperkt tot de duur van het huwelijk of korter.

BILLIJKHEIDSCORRECTIE BIJ SCHEIDING VAN GOEDEREN

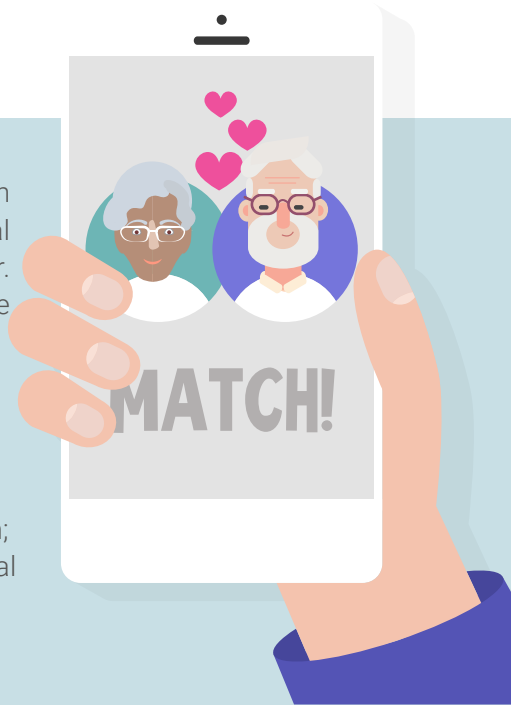
Als je gehuwd was met scheiding van goederen, deel je normaal gezien niet in de beroepsinkomsten van je ex-partner bij een scheiding. Het nieuwe huwelijksvermogensrecht voorziet echter in de mogelijkheid van een facultatieve rechterlijke billijkheidscorrectie in het huwelijkscontract als de omstandigheden sinds het begin van het huwelijk onvoorzien en ongunstig veranderd zijn. De verzoekende partner kan dan als een noodoplossing aan de rechter toch een deel van de aanwinsten vragen.

ONLINE DATEN

Een nieuwe partner vinden via een onlinedatingbureau of een sociaal netwerk is al lang geen taboe meer. En het kan mooi uitdraaien, zolang je een aantal vuistregels in acht neemt:

- stel een eerlijk profiel samen;
- telefoneer of skype om iemand sneller te leren kennen;
- wacht niet te lang om af te spreken;
- spreek die eerste keer af op neutraal terrein, voor een korte date;
- pin je niet vast op een eisenlijstje.

HOE SOCIALER HOE GEZONDER

Naarmate je ouder wordt, verdwijnen meer mensen uit je leven. Het is daarom belangrijk om te investeren in sociale netwerken, zeker in je eigen buurt, van mensen op wie je kan terugvallen, met wie je gewoon een praatje kan slaan of iets leuks doen. Praten met anderen, ook over je gevoelens, is een goede pil tegen eenzaamheid. Overweeg vrijwilligerswerk, je ontmoet zo niet alleen nieuwe mensen, het geeft je leven ook een doel.

Er is veel informatie over alle mogelijke aspecten van een (echt)scheiding voor gehuwden en samenwoners:

www.gidsvoorgezinnen.be

www.notaris.be

www.advocaat.be

www.just.fgov.be

www.caw.be

www.bemiddelingvzw.be

JE PARTNER OVERLIJDT

Bij de dood van je partner is het alsof de bodem onder je voeten wordt weggeslagen. Terwijl rondom jou alles verdergaat, is er voor jou alleen dat enorme verdriet. Je moet een nieuw leven opbouwen, met andere dromen en perspectieven.

Als je jouw hart wil luchten, kan je een beroep doen op professionele hulpverleners: de huisarts, een psycholoog of therapeut. Je kan ook aankloppen bij lotgenotenverenigingen of bij vrijwilligersverenigingen als Rouwzorg Vlaanderen (www.rouwzorgvlaanderen.be).

DRINGENDE PRAKTISCHE MAATREGELEN

CONTACT NEMEN MET DE BANK

Een van de instanties die je snel moet contacteren is de bank. Wellicht hadden jullie een of meerdere individuele persoonlijke bankrekeningen of gemeenschappelijke rekeningen. Misschien zijn er spaarboekjes, effectendossiers, een kluis. Als (mede-)erfgenaam moet je alle banken informeren waar je partner klant was. Ben je niet goed op de hoogte van de bankzaken van je partner? De Belgische Vereniging van Banken en Beursvennootschappen kan helpen bij het zoekingswerk.

Zodra de bank op de hoogte is van het overlijden blokkeert ze alle tegoeden van jou en van je overleden partner. Dit gebeurt alleen wanneer jullie gehuwd waren, en ongeacht het huwelijksstelsel. Als er een kluis is, wordt die verzegeld. De bank stelt dan een lijst met al deze tegoeden op en stuurt ze naar de Administratie der Registratie, die zich met de successie bezighoudt. Op basis van deze lijst wordt later gecontroleerd of alles is opgenomen in de aangifte van de nalatenschap.

De rekeningen worden gedeblokkeerd zodra de bank officieel de wettelijke erfgenamen kent. Je hebt daarvoor een attest van erfopvolging nodig, afgeleverd door de ontvanger van een registratiekantoor of de notaris, of een akte van erfopvolging, opgemaakt door de notaris. Je moet hiervoor verplicht naar de notaris als de overledene een huwelijkscontract had opgemaakt, een schenking had gedaan of een testament had opgesteld.

Zolang de rekening geblokkeerd is, kan je onder bepaalde voorwaarden geld van de rekening(en) halen. Zo kan de bank facturen betalen die uit de nalatenschap voortkomen zoals ziekenhuisfacturen of begrafeniskosten. Je kan bij de bank ook een voorschot krijgen op jouw deel van het saldo. Het mag niet om meer dan de helft van het saldo gaan, met een maximum van 5.000 euro. Je kan ook een nieuwe rekening openen op jouw naam die niet wordt geblokkeerd.

Op het moment dat de bank de tegoeden vrijgeeft, moeten alle erfgenamen in persoon of via volmacht aanwezig zijn. Voor een kluis wordt gedeblokkeerd, moet eerst een officiële inventaris worden opgemaakt van de inhoud.

EEN NOTARIS AANSTELLEN

Een notaris zal in eerste instantie nagaan of jouw partner laatste wilsbeschikkingen heeft nagelaten in een testament. Als er geen testament is, verloopt de erfopvolging volgens de bepalingen van de wet.

De notaris verzamelt alle nodige informatie om de volledige inhoud van de nalatenschap te bepalen. Hij geeft jou en eventuele andere erfgenamen advies over de gevolgen van het aanvaarden van de nalatenschap en over de mogelijkheid die te weigeren of te aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving (bijvoorbeeld bij schulden). Een erfenis weigeren of aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving kan alleen bij de notaris.

Tenslotte kan de notaris je helpen met de aangifte van de nalatenschap en de vereffening en verdeling van de nalatenschap.

INSTANTIES INLICHTEN

Na het overlijden moet je zo snel mogelijk een aantal instanties op de hoogte brengen. Dit geldt echter niet voor de dienst Pensioenen. Jouw gemeente brengt deze dienst automatisch op de hoogte van het overlijden.

HET ZIEKENFONDS

Je moet een uittreksel uit de overlijdensakte binnenbrengen. Als je de facturen van de begrafeniskosten indient, zal het ziekenfonds in bepaalde gevallen een deel van de kosten vergoeden. Jouw status van verzekerde wordt aangepast: je ben nu weduwe, weduwnaar, alleenstaande. Dit heeft mogelijk gevolgen voor je tegemoetkoming, afhankelijk van je bruto jaarinkomen.

VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ(EN)

De lijst van verzekeringen die je partner had, kan lang zijn. Elke verzekeringsmaatschappij moet worden ingelicht. Sommige polissen moeten worden stopgezet. Andere moeten misschien aangepast worden of alleen op jouw naam worden gezet. Voor bepaalde verzekeringen zoals een overlijdensverzekering of een groepsverzekering kan jij de begunstigde zijn.

Het leegmaken van bankrekeningen op het moment dat je partner stervende is, om na het overlijden over voldoende cash geld te beschikken, is geen goed idee. Het is zelfs verboden: het lijkt namelijk alsof je successierechten wil ontduiken. Bovendien geef je dan stilzwijgend aan dat je de erfenis aanvaardt, nog voor duidelijk is of er al dan niet schulden zijn.

IN DE MAANDEN NA HET OVERLIJDEN

AANVRAGEN VAN EEN OVERLEVINGSPENSIËN

Als jullie gehuwd waren en je zelf niet werkte, kan je onder bepaalde voorwaarden een overlevingspensioen aanvragen. Je krijgt dit pensioen op basis van de activiteit van je partner als loontrekkende, ambtenaar of zelfstandige. Voor meer informatie kan je terecht bij:

- de Rijksdienst voor pensioenen voor loontrekkenden,
<https://www.sfpd.fgov.be/nl>
- het Rijksinstituut voor de sociale zekerheid der zelfstandigen,
www.sfpd.fgov.be/nl
- de Pensioendienst van de overheidssector,
www.pdos.be

DE WONING

Als jullie huurden en jullie beiden het huurcontract tekenden, loopt het contract gewoon door. Als alleen je partner tekende, maar jullie gehuwd waren of wettelijk samenwoonden, dan mag je de woning blijven huren. Als alleen je partner huurde en jullie feitelijk samenwoonden, dan is het aan de erfgenamen om het huurcontract voort te zetten of stop te zetten.

Als je partner eigenaar was van de woning, hangt veel af van de vraag of je zelf mede-eigenaar bent, of jullie getrouwd waren, wettelijk of feitelijk samenwoonden, of er andere erfgenamen zijn, of er een testament is. Als langstlevende echtgenoot/echtgenote of

Bekijk de brochure '*Wat te doen wanneer een naaste overlijdt*' op **www.kbs-frb.be**.

langstlevende wettelijk samenwonende heb je een beschermd vruchtgebruik op het deel van de overledene van de gezinswoning. Je mag in de gezinswoning blijven. Feitelijk samenwoners moeten zelf een regeling treffen voor de gezinswoning.

In deze complexe materie kan de notaris je bijstaan en adviseren.

DE NALATENSCHAP AANGEVEN

Als je de nalatenschap niet weigert, moet je ze aangeven, zodat de overheid een beeld krijgt van de totale omvang ervan. Dit is van belang omdat op het te erven vermogen erfenisrechten moeten worden betaald. Alle wettelijke erfgenamen en personen die in een testament als algemeen erfgenaam zijn aangeduid (algemene legatarissen) moeten zo'n aangifteformulier indienen. Ze kunnen dat afzonderlijk doen, maar meestal wordt één gezamenlijke aangifte opgesteld.

Je hebt hiervoor vier maanden de tijd. Je hoeft hiervoor geen notaris in te schakelen, maar zijn gespecialiseerde kennis kan een grote hulp zijn. Als je de erfenis weigert (bijvoorbeeld omdat er veel schulden zijn) hoef je geen aangifte in te dienen.

Door rekeninguittreksels, facturen en andere bewijzen van wat er met je vermogen gebeurt, bij te houden, speel je op veilig en kan je je erfgenamen beschermen. Als de fiscus vermoedt dat bepaalde gelden nog in je vermogen zijn en dus belast kunnen worden, kunnen je erfgenamen gemakkelijker bewijzen dat dit niet langer (volledig) het geval is.

GROOTOUDER ZIJN

Eenentwintigste-eeuwse grootouders lijken in weinig op de clichés van grootouders uit de kinderboeken. Maar ze spelen nog steeds een even grote rol in het leven van hun oogappels. Al is het vaak koordansen in een context van veranderende gezinnen en een veranderende samenleving.

HEB JE OUDERLIJK GEZAG OVER JE KLEINKIND?

Als je de kleinkinderen opvangt of samen met hen op vakantie gaat, betekent dat niet dat je het ouderlijk gezag uitoefent. Alleen de ouders kunnen beslissen over de opvoeding van het kind. Als grootouder heb je niet meer rechten dan elke andere derde partij.

Als ouders hun rol niet naar behoren opnemen, kan de rechter maatregelen nemen om de rechten van het kind te vrijwaren. Dan kan je als grootouder vragen om de hoede over het kind te krijgen. De wet op de jeugdbescherming vormt dan het wettelijk kader.

Het gebeurt uiterst zelden dat ouders ontzet worden uit het ouderlijk gezag. Dat is alleen het geval bij zeer ernstige feiten. De jeugdrechter beslist over de ontheffing uit de ouderlijke macht. Er wordt een voogd aangesteld die de rechten van de ontheven ouder overneemt, dus het ouderlijk gezag zal uitoefenen. Dat kan een grootouder zijn.

Opgelet, bij het overlijden van een van de ouders, heeft de andere ouder alleen het ouderlijk gezag. Grootouders 'erven' dan niet het ouderlijk gezag van de overleden ouder.

HEB JE RECHT OP PERSOONLIJK CONTACT MET JE KLEINKIND?

Ouders moeten ruimte maken voor grootouders en toelaten dat grootouders en kleinkinderen elkaar zien. Soms is dat niet het geval. Er kan ruzie zijn tussen grootouders en hun kind of schoonkind. De scheiding van de ouders kan het omgangsrecht van de grootouders bemoeilijken. Wanneer het de grootouders zijn die scheiden, kiezen kinderen vaak partij en belemmeren het contact van de an-

dere grootouder met het kleinkind. Ook wanneer hun kind overlijdt kan het omgangsrecht van grootouders in het gedrang komen.

BAAS IN EIGEN HUIS

Goede grootouders dringen zich niet op. Ze benadrukken de vaardigheden van de ouders. Zij weten dat zij verantwoordelijkheden hebben, maar niet de beslissingen nemen. Ze zijn opvoeders in de tweede lijn en volgen de richtlijnen van de ouders. Maar uiteraard bepalen ze in hun eigen huis de huisregels. Op bezoek bij de grootouders volgt het kleinkind hun regels en de ouders laten dat toe. Omgekeerd bemoeien de grootouders zich niet met de huisregels die ouders thuis toepassen.

WAT KAN JE DOEN ALS HET CONTACT BELEMMERD WORDT?

BEMIDDELING

Als ouders het contact tussen grootouders en kleinkinderen beletten en een gesprek met de ouders geen soelaas biedt, kunnen grootouders een beroep doen op bemiddeling. Een bemiddelaar vinden kan via **www.fbc-cfm.be**.

GERECHTELIJKE WEG

Als bemiddeling niet helpt om het contact met de kleinkinderen te herstellen, kan je proberen dat via de rechter af te dwingen. Je kan als grootouder een recht op toegang vragen en krijgen van de familierechtbank. De rechter houdt altijd rekening met het belang van de kleinkinderen en elke beslissing wordt op maat genomen. Sinds 2019 hoef je als grootouder niet meer zelf aan te tonen dat het in het belang van het kleinkind is dat jij omgangsrecht hebt. Het is nu aan de ouders om aan te tonen waarom de grootouders beter geen contact hebben. Grootouders moeten ook niet langer een affectieve band met het kleinkind aantonen.

De rechter kan altijd weigeren om contact toe te laten als hij meent dat het kind er niet bij gebaat is. Als de relatie erg slecht is, kan de

omgang met de grootouder(s) de kinderen namelijk in een loyaliteitsconflict brengen.

Er zijn geen regels voor de frequentie van het omgangsrecht van grootouders. Dit wordt afgesproken in overleg met de ouders. Het is in elk geval beperkter dan de verblijfs- of bezoeksregeling voor gescheiden ouders. Gemiddeld gaat het om één tot drie keer per maand.

Een gerechtelijke procedure blijft altijd de op één na beste oplossing. Het kan voor een grootouder zeer pijnlijk zijn om afgesneden te zijn van de kleinkinderen. Maar vooraleer naar de rechter te stappen is het belangrijk om even afstand te nemen en na te denken over het belang van het kleinkind.

HEB JE ONDERHOUDSPLICHT VOOR JE KLEINKINDEREN?

Grootouders kan gevraagd worden om onderhoudsgeld voor hun kleinkinderen te betalen. Als ze dat weigeren kan de familierechtbank hen daartoe verplichten. Die zal dan rekening houden met hun middelen en met de behoeften van het kind.

Deze onderhoudsplicht staat los van het recht op persoonlijk contact. Grootouders kunnen verplicht worden alimentatie te betalen, los van het feit of ze hun kleinkinderen zien en of er een goede relatie is. De grootouders zijn pas aanspreekbaar als de ouders in gebreke blijven of niet in staat zijn om hun verplichtingen na te komen.

Er zijn zelden rechtszaken tegen grootouders. De regel lijkt alleen in extreme situaties te worden toegepast. De onderhoudsplicht is wederkerig, maar het is ook zeer uitzonderlijk dat grootouders geld vragen aan hun kleinkinderen.

PLUSKLEINKINDEREN: BRUG MAKEN TUSSEN VROEGERE EN HUIDIGE LEVEN

Na een echtscheiding volgt vaak de samenstelling van een nieuw gezin. Een nieuwe partner kan ook kinderen hebben. Als grootouder moet je leren omgaan met die nieuwe situatie: jouw kleinkinderen blijven hun plaats behouden, maar tegelijkertijd moet je de nieuwe gezinsleden verwelkomen. Hoe de band met die kinderen wordt, is afhankelijk van vele elementen: geografische nabijheid, de leeftijd van de kinderen, of het klikt tussen jullie.

Hoe reageer je best als jouw kind een nieuwe partner krijgt met eventueel nieuwe kleinkinderen erbij? Je moet dat nieuwe kleinkind echt niet zo graag zien als jouw eigen kleinkind, al is het natuurlijk leuk als dat zo is. Je mag ze niet vooruit of achteruit duwen. Spreek af met je pluskleinkinderen hoe zij jou willen aanspreken. Meestal hebben deze kinderen al een oma en opa en zoeken ze liever een eigen naam voor jou.

WAT KAN JE DOEN ALS GROOTOUDER BIJ EEN ECHTSCHEIDING?

Je kan als grootouder een belangrijke rol spelen in die moeilijke momenten door steun te bieden aan kinderen en kleinkinderen. Om die steunpilaar te kunnen zijn, is het nodig dat je jezelf buiten het gekrakeel stelt. Verdedig niet systematisch het eigen kind. Daardoor wordt de situatie voor de kleinkinderen alleen maar lastiger.

Probeer een band te behouden met de ex-partner van jouw kind. Door het gesprek aan beide zijden gaande te houden, stel je de toekomstige contacten met de kleinkinderen veilig. Het is belangrijk voor de kleinkinderen dat grootouders een goede band behouden met de ex-partner van hun kind.

Vaak zijn de grootouders de eersten aan wie de kleinkinderen vertellen hoe ze zich voelen bij de scheiding van hun ouders. Het komt er dan op aan om aanwezig te zijn, naar hen te luisteren, plaats en ruimte te bieden om hun gevoelens te uiten. Onthoud je van kritiek op de ouders. Het kleinkind heeft daar geen boodschap aan en moet worden gesterkt in zijn liefde voor beide ouders.

KAN JE DE KLEINKINDEREN BEVOORDELEN BIJ JE NALATENSCHAP?

Grootouders willen hun kleinkinderen helpen op een moment dat die het geld nodig hebben, vaak om een huis aan te kopen of te renoveren, terwijl hun kinderen, vijftigers of zestigers, hun schaapjes dan al op het droge hebben.

Sommige ouders kiezen daarom doelbewust om hun erfenis te verwerpen in het voordeel van hun eigen kinderen. De kinderen nemen in de erfvolgorde dan de plaats van hun ouders in. Dit wordt de 'erfenissprong' of de 'generatiesprong' genoemd. De kleinkinderen erven dan direct van de grootouders.

Sinds de hervorming van het erfrecht is de erfenissprong niet langer alles of niets. Tot 2018 kon je als ouder de erfenis alleen helemaal verwerpen of helemaal aanvaarden. Voortaan kunnen ouders kiezen om de nalatenschap te aanvaarden om dan, binnen het jaar, een deel ervan belastingvrij door te schenken aan de kleinkinderen. De erfbelasting is dan voor rekening van de ouder(s). Het moet wel gaan om een schenking van goederen uit de erfenis. Bovendien moet de schenking in het kader van een erfenissprong verlopen via een notariële akte.

Meer informatie: www.notaris.be.

EVENWICHT TUSSEN ZORG EN ZORGELOOS

Grootouders zijn voor werkende ouders een onmisbare schakel in de opvang van kleinkinderen. En grootouders doen dit met plezier. Maar uit een onderzoek van de Gezinsbond blijkt dat velen zich ook overbevrraagd voelen. Ze zijn zelf nog aan het werk, ze zitten gesandwicht tussen de zorg voor kleinkinderen en voor hulpbehoevende ouders. Ze willen ook tijd voor hun eigen leven. Als grootouder doe je er goed aan goed na te denken over welke rol je wil spelen: hoe vaak je de kleinkinderen wil opvangen, voor hoe lang en onder welke omstandigheden. Wil je structureel (een) vaste dag(en) of spring je liever alleen in als het nodig is? Maak goede afspraken en bewaak je grenzen. Je kinderen zullen de duidelijkheid op prijs stellen.

GROOTOUDER ZIJN OP AFSTAND

Grootouders krijgen bezoek van hun kleinkinderen, gaan hun oogappels oppikken aan school of vangen ze op in het weekend. Maar dit intense contact is niet voor alle grootouders een optie. De coronacrisis heeft getoond hoe grootouders en kleinkinderen creatief kunnen zijn met digitale tools als Zoom, Skype, Facetime, Whatsapp of Google Meet om het contact warm te houden: digitaal voorlezen via de webcam, samen eten via videolink om de kleinkinderen te horen vertellen over de schooldag, online je kleinkind helpen met huiswerk of een spelletje spelen, de mogelijkheden zijn eindeloos.

GEZONDHEID

Iedereen wil zo lang mogelijk gezond blijven en de regie daarbij zelf in handen houden. Met de vroegtijdige zorgplanning kan je op voorhand nadenken over jouw wensen en verwachtingen voor wanneer je ernstig ziek wordt.

VERTROUWENSPERSOON BIJ MEDISCHE ZORGEN

Het is altijd handig om je te laten vergezellen naar doktersafspraken door een familielid, een vriend(in) of een ander persoon. Je kan die persoon aanduiden als formele vertrouwenspersoon. Hij of zij kan mee luisteren naar de toelichting van de arts of zorgverlener, en vragen stellen waar je zelf (op dat moment) niet aan denkt.

De vertrouwenspersoon kan je **bijstaan** in alle contacten met huisarts en specialisten, maar ook met de tandarts, de apotheker of de kinesist. Hij of zij helpt je bij het uitoefenen van je patiëntenrechten, maar kan **niet in jouw plaats beslissen**. Hij kan je vergezellen wanneer je informatie krijgt, maar je kan ook vragen dat de informatie aan hem of haar wordt meegedeeld als jij er niet bij bent.

Je kan op elk moment beslissen dat iemand jouw vertrouwenspersoon niet meer is of een andere vertrouwenspersoon aanduiden. Je laat dat dan gewoon weten aan de zorgverlener.

Opgelet, de vertrouwenspersoon is niet te verwarren met de vertegenwoordiger (*zie verder*).

Via **www.patientrights.be** of je ziekenfonds vind je een voorbeeldformulier om een vertrouwenspersoon aan te wijzen. Laat het toevoegen aan je patiëntendossier bij de huisarts of aan je dossier bij een andere zorgverlener.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE PATIËNTENRECHTEN:
www.health.belgium.be/nl
onder Gezondheid/patiëntenthema's

VROEGTIJDIGE ZORGPLANNING

Met de zorgplanning kan je op voorhand nadenken over jouw wensen en verwachtingen voor wanneer je ernstig ziek wordt. Je kan ze bespreken met je familie, vrienden, huisarts of een andere behandelende arts. Je kan je wensen op papier zetten, via de negatieve wilsverklaring. Zo zorg je voor rust in je hoofd, duidelijkheid voor jouw naasten, en houvast voor zorgverleners, die zorg op jouw maat kunnen bieden.

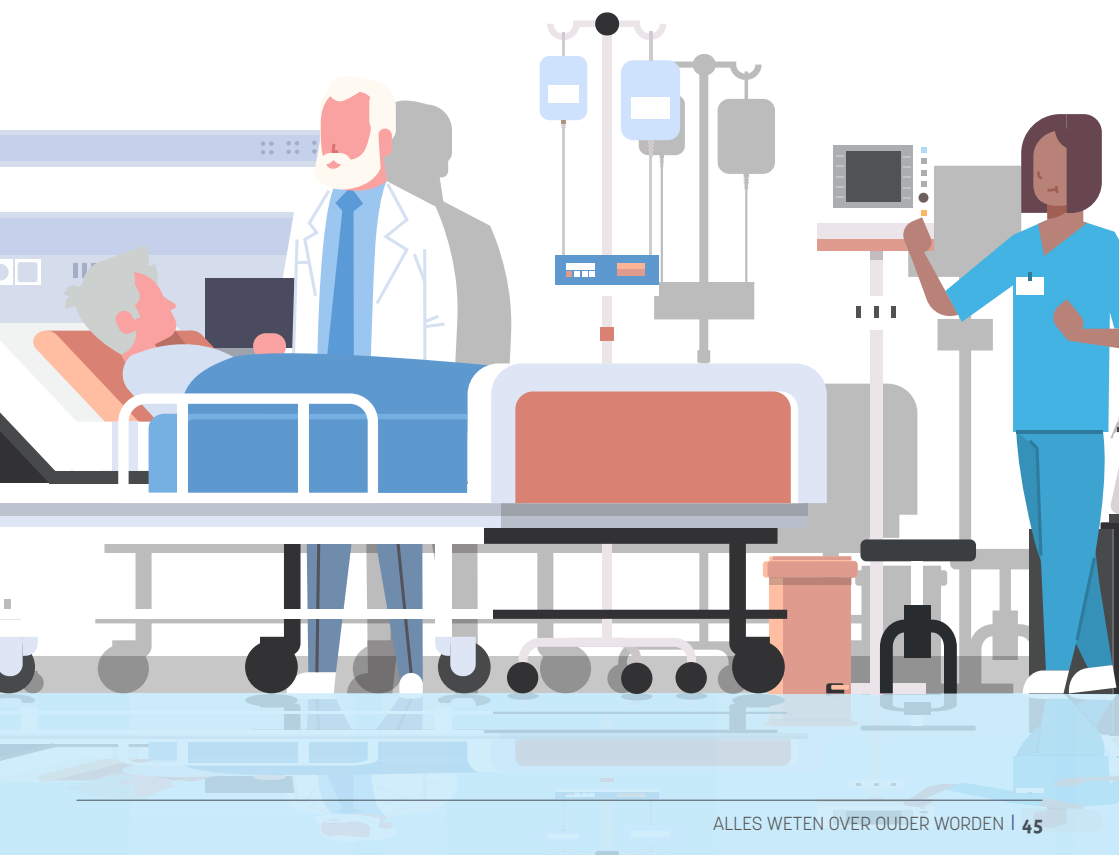
NEGATIEVE WILSVERKLARING

Houd je graag de regie over jouw lijf in handen? Dan is het goed om stil te staan bij welke behandelingen en onderzoeken je niet meer wil op het moment dat je dit niet duidelijk kan maken. Wil je nog levensreddende behandelingen of alleen comfortzorg? Wil je nog kunstmatig vocht laten toedienen? Chemo krijgen? Gereanimeerd of kunstmatig beademd worden?

Je kan een zogenaamde negatieve wilsverklaring opstellen. In die verklaring leg je schriftelijk vast welke behandelingen je niet wil op het moment dat je dat zelf niet meer kan zeggen, bijvoorbeeld als je dement bent of in coma ligt. Het heet negatieve wilsverklaring omdat het alleen gaat om behandelingen die je niet meer wil. Artsen moeten deze wilsverklaring respecteren.

Het is belangrijk om ze zorgvuldig en doordacht op te stellen. Je vult ze best samen in met je huisarts met wie je de behandelingen kan overlopen vooraleer je aanduidt welke je niet wenst. Voor een negatieve wilsverklaring heb je geen getuigen nodig. De arts kan mee ondertekenen als je dat wil.

Als je een vertegenwoordiger voor je patiëntenrechten hebt aangeduid (*zie verder*), zal die jouw wensen vertolken en erover waken dat artsen rekening houden met deze negatieve wilsverklaring. Het is daarom belangrijk om met jouw vertegenwoordiger goed te praten over wat je wil. Hij of zij kan de verklaring mee ondertekenen.

Je kan de negatieve wilsverklaring niet registreren, maar artsen zijn verplicht ze te respecteren. Houd een exemplaar voor jezelf, en laat er een toevoegen aan jouw patiëntendossier bij de huisarts of een andere behandelende arts of ziekenhuis.

De wilsverklaring is onbeperkt geldig, je hoeft ze dus niet te vernieuwen. Uiteraard kunnen jouw behoeften en voorkeuren voor behandeling veranderen, afhankelijk van de ziekte en de context, en van jouw veranderende levenssituatie en kijk op de dingen. Je kan ze dan ook op elk moment herroepen of aanpassen.

WILSVERKLARING EUTHANASIE

Als je om euthanasie vraagt, moet je volgens de wet handelingsbekwaam en bewust zijn. Er is echter één uitzondering. Met een wilsverklaring euthanasie kan je op voorhand, wanneer je nog wilsbekwaam bent, euthanasie vragen voor het geval je onomkeerbaar buiten bewustzijn bent, bijvoorbeeld wanneer je in een coma belandt.

Je kan de wilsverklaring dus niet gebruiken voor wanneer je (langzaam) wilsonbekwaam wordt, zoals bijvoorbeeld bij dementie. In dat laatste geval is het bewustzijn 'aangetast' maar niet afwezig.

Opgelet De voorafgaande negatieve wilsverklaring is niet hetzelfde als de voorafgaande wilsverklaring euthanasie. Met deze laatste kan je euthanasie vragen bij een onomkeerbare coma. De voorafgaande negatieve wilsverklaring laat je toe om vast te leggen welke behandelingen je niet meer wil.

Voor meer informatie: www.leif.be.

Je kan de wilsverklaring euthanasie registreren bij je gemeente, maar dat hoeft niet. In tegenstelling tot de negatieve wilsverklaring is de wilsverklaring euthanasie niet juridisch afdwingbaar. Ze moest tot voor kort om de vijf jaar vernieuwd worden. Nu is ze onbeperkt geldig. Je kan op elk moment de wilsverklaring intrekken.

Bij Leif, een pluralistisch initiatief, kan je een plastic kaartje krijgen met jouw naam en rijksregisternummer, de wilsverklaringen en de gegevens van je vertegenwoordiger. Bewaar het in je portefeuille, zodat medische hulpverleners rekening kunnen houden met jouw wensen.

www.leif.be

VERTEGENWOORDIGER PATIËNTENRECHTEN

Als je niet meer zelf je patiëntenrechten kan uitoefenen, doet jouw vertegenwoordiger dit in jouw plaats. Als je op voorhand een vertegenwoordiger hebt aangewezen. Die vertegenwoordiger vertolkt jouw stem wanneer je wilsonbekwaam bent.

Met een vertegenwoordiger ben je zeker dat jouw belangen worden behartigd zoals jij dat zou gedaan hebben. Spreek met deze persoon goed door wat je voor jezelf wil als je niet meer wilsbekwaam bent. Zorg ervoor dat jouw vertegenwoordiger goed weet welke keuzes jij zou maken en waarom.

Als je zelf niemand hebt aangewezen, treedt er automatisch een waternsysteem in werking dat bepaalt wie jou vertegenwoordigt: eerst de samenwonende partner (echtgenoot, wettelijk of feitelijk samenwonend), als die er niet is, een meerderjarig kind, dan een ouder, een meerderjarige broer of zus.

Wanneer er niemand is om jou te vertegenwoordigen, en je niet (langer) voor jezelf kan beslissen, zal de vrederechter je onder gerechtelijke bescherming (bewind) brengen. De bewindvoerder oefent dan jouw patiëntenrechten uit.

Misschien zorgt het idee van een bewindvoerder die je niet kent als jouw vertegenwoordiger in medische beslissingen voor onrust. Als je zelf een vertegenwoordiger hebt aangeduid, heeft die voorrang op de bewindvoerder. Je hebt er dus belang bij om dit op voorhand te regelen.

WAAROP LETTEN ALS JE EEN VERTEGENWOORDIGER KIEST?

- Kies iemand die je volledig vertrouwt. Dit kan een familielid, een vriend(in) of een goede buur zijn. Die persoon kan al jouw vertrouwenspersoon zijn. Je kan ook meerdere vertegenwoordigers aanduiden.
- Spreek goed door wat je voor jezelf wil wanneer je later niet meer wilsbekwaam bent.
- Via de website **www.patientrights.be** vind je een voorbeeldformulier om een vertegenwoordiger aan te wijzen. Laat het toevoegen aan je patiëntendossier bij de huisarts of aan je dossier bij een andere zorgverlener.

Voor meer informatie over de patiëntenrechten:
www.vlaamspatientenplatform.be
www.patientrights.be

MANTELZORGER ZIJN

Veel mensen nemen de zorg op voor hulpbehoevende ouders, buren of vrienden. Dit kan beperkt blijven tot klusjes zoals boodschappen doen of mee naar de dokter gaan. Maar het kan ook gaan om de zorg voor zwaar hulpbehoevende mensen, samen met professionele zorgverleners.

Er zijn verschillende **premies** om mantelzorgers te ondersteunen. Voor elk van die premies zijn er andere voorwaarden. Vele gemeenten geven bijvoorbeeld een premie aan mantelzorgers. De website **www.ma-zo.be** geeft een overzicht van deze gemeenten. Het bedrag varieert naargelang de gemeente. Die bepaalt ook de voorwaarden.

Op **www.rechtenverkenner.be** vind je een overzicht van premies en tegemoetkomingen.

Om mantelzorg, zeker bij zwaar hulpbehoevende geliefden, vol te houden, **zorg je best goed voor jezelf**. Dat betekent ook tijd nemen om je gedachten te verzetten, je te ontspannen, tot rust te komen. Via de sociale kaart (www.desocialekaart.be) vind je respijtzorg zoals kortverblijf, oppashulp of dagopvang. De zes erkende Vlaamse verenigingen voor mantelzorgers organiseren ontspanningsactiviteiten en ontmoetings- en informatiemomenten.

ZORGCONTRACT: INFORMELE HULP VERGOEDEN

Je kan een zorgcontract afsluiten voor de informele hulp en zorg die je later nodig zal hebben. Samen met de mantelzorger(s) leg je in die zorgovereenkomst vast welke hulp ze zullen bieden, en hoe je hen daar maandelijks voor vergoedt. Zorgcontracten kunnen een instrument zijn voor ouderen die geen familie (in de buurt) hebben, die een beroep doen op burens of kennissen als mantelzorgers, en die deze mantelzorgers willen vergoeden. Het zorgcontract legt gedetailleerd vast om welke zorgtaken het gaat. Dat kan gaan van lichte zorg zoals boodschappen doen of vervoer tot intensievere (thuis)zorg. Dit zorgcontract kan je afsluiten met een of meerdere mantelzorgers. Om het op te stellen kan je advies vragen aan een notaris, bij wie je ook een zorgcontract kan afsluiten.

Informatie, tips en advies over mantelzorg vind je op de website van het Kenniscentrum Mantelzorg. Je vindt er ook de contacten van de zes erkende mantelzorgverenigingen in Vlaanderen: www.mantelzorgers.be.

JE VERMOGEN EN JEZELF BESCHERMEN

Als je ouder wordt, kan het handig zijn dat iemand helpt met betalingen of andere administratie, of die helemaal uit handen neemt. Zo voorkom je bijvoorbeeld boetes of administratieve problemen omdat je betalingen vergeet uit te voeren, ben je zeker dat jouw belangen goed behartigd worden en dat er van jou geen misbruik wordt gemaakt.

ALTERNATIEVEN VOOR BEHEER VAN GOEDEREN

Er zijn verschillende formules om je voor te bereiden op de dag dat een ziekte, een zwakke psychische gezondheid of een handicap je verhindert om je belangen (alleen) te behartigen:

- **Doorlopende bankopdrachten** kunnen je leven vergemakkelijken. Om ze te regelen kan je een beroep doen op jouw bank.
- Je kan, zolang je helder van geest en bekwaam bent, een **volmacht** opstellen en zo bepaalde opdrachten geven aan een andere persoon die hij of zij in jouw naam mag doen, bijvoorbeeld je bankrekening beheren of je administratie opvolgen. Degene aan wie je de volmacht geeft moet daarmee instemmen.

Je kan de volmacht geven voor bepaalde handelingen of voor het totale beheer van jouw vermogen. Jij behoudt wel steeds de volledige beslissingsbevoegdheid.

- Als je gehuwd bent en je partner niet meer wilsbekwaam is, kan je jezelf laten **machtigen door een familierechtbank** om bijvoorbeeld beslissingen te nemen over de gezinswoning voor jullie beiden. Je kan ook een indeplaatsstelling vragen aan dezelfde rechter.

BUITENGERECHTELIJKE BESCHERMING

Ook als je niet meer bekwaam bent om zelf beslissingen te nemen, kan een volmacht blijven gelden. Dat heet de **zorgvolmacht**.

Met een zorgvolmacht geef je aan een persoon of personen de opdracht om je financiële belangen te behartigen. Dat kunnen familieleden zijn, maar dat hoeft niet. Je denkt dus vandaag al na over het beheer van jouw vermogen zodat alles geregeld is op de dag dat je zelf je belangen niet meer kan waarnemen.

Je kan de zorgvolmacht ook gebruiken om bepalingen vast te leggen voor je woonplaats, het woonzorgcentrum, de behandelende arts, de thuisverpleging enz. In tegenstelling tot een gewone volmacht blijft een zorgvolmacht gelden wanneer je wilsonbekwaam wordt door ouderdom, ziekte, ongeval... Op voorwaarde dat je ze laat registreren. De volmachthouder hoeft niet eerst naar de vrede-rechter te gaan voor hij of zij in jouw plaats handelt.

HOE VERKRIJG JE EEN ZORGVOLMAGT?

Je kan hiervoor naar de notaris. Hij of zij kan je adviseren bij het opstellen van de zorgvolmacht. Hij registreert de zorgvolmacht ook in een centraal register van lastgevingsovereenkomsten. Zonder registratie krijgt de volmacht geen uitwerking op de dag dat je wilsonbekwaam wordt. Je kan de zorgvolmacht ook zelf opstellen. Je moet ze dan, samen met de volmachthouder, ondertekenen en zelf laten registreren bij het vredegerecht.

Lees meer over de zorgvolmacht: www.notaris.be
of raadpleeg een notaris.

WAT STAAT ER IN EEN ZORGVOLMAGHT?

Je kan in de zorgvolmacht gedetailleerd vermelden waaraan de volmachthouder (ook lasthebber) zich bij het beheer van de goederen en de keuzes voor jouw leven moet houden. In de zorgvolmacht kan je ook bepalen dat iemand later mag schenken in jouw naam. Als je de zorgvolmacht wil gebruiken voor successieplanning, dan moet je ze laten opstellen door de notaris.

Zelfs wanneer de zorgvolmacht uitwerking heeft, kan de volmachtgever zelf nog bepaalde uitgaven doen of bepaalde zaken uitvoeren. In specifieke omstandigheden kan een bewind meer aangewezen zijn.

WANNEER HEEFT DE ZORGVOLMAGT UITWERKING?

Als je onbekwaam bent geworden, wordt de zorgvolmacht vanzelf actief. Je kan ze ook van kracht laten gaan als je nog feitelijk wilsbekwaam bent, zodat de volmachthouder je al (een deel van) de administratie of financiën uit handen kan nemen. Als de volmachthouder problemen ondervindt met de uitvoering van de zorgvolmacht of als er andere problemen zijn, kan hij zich vooralsnog wenden tot de vrederechter. Die kan de uitvoering bevelen of beslissen om over te schakelen op gerechtelijke bescherming.

VERKLARING VAN VOORKEUR

Als je liever geen onbekende als bewindvoerder hebt wanneer je juridisch onbekwaam wordt, kan je dat oplossen door vooraf een verklaring van voorkeur te regelen. In die verklaring bepaal je wie bij voorkeur jouw bewindvoerder wordt. Het is altijd goed om ook een vervanger te noemen voor het geval de eerste persoon weigert. Je kan die verklaring afleggen voor de vrederechter van jouw woon- of verblijfplaats of voor een notaris met een notariële akte. Ze wordt geregistreerd in het Centraal Register van Verklaringen van voorkeur betreffende de aanwijzing van een bewindvoerder of een vertrouwenspersoon. Vrederechters moeten ze normaal gezien respecteren. Je kan de verklaring van voorkeur ook regelen samen met de zorgvolmacht.

GERECHTELIJKE BESCHERMING

Als je niet (meer) kan beslissen over je eigen financiën of over jezelf, kan de vrederechter een bewindvoerder aanstellen om je te helpen met deze beslissingen of om ze in jouw plaats te nemen. De bewindvoerder kan je partner zijn, een (naast) familielid, een buur, een goede kennis of een professioneel. Het kan gaan om beslissingen over jouw goederen of over jouw persoon, zoals de keuze van jouw verblijfplaats of medische zorgen.

De vrederechter zal het bewind bij voorkeur toevertrouwen aan een familielid of een persoon in wie je vertrouwen hebt. Als dit niet kan of als het beter anders is, zal hij kiezen voor een professionele bewindvoerder, bijvoorbeeld een advocaat. De bewindvoerder zal je bij bepaalde handelingen bijstaan (samen met jou doen) of je vertegenwoordigen (ze in jouw plaats doen).

De gerechtelijke bescherming is ingrijpender dan de zorgvolmacht. Toch heeft de wetgever ook hier voorzien dat de autonomie van de persoon die onder bewind wordt geplaatst centraal staat. De bescherming mag dus niet verder gaan dan nodig is. De vrederechter die het bewind installeert moet steeds zorgen voor een bescherming op maat.

Een bewind vragen doe je met een verzoekschrift aan de vrederechter. Je voegt naast het bewijs van verblijfplaats en de identiteitsgegevens alle mogelijke bewijzen toe die de rechter kunnen helpen beoordelen of het bewind de beste oplossing is. Het gaat onder andere om een medisch attest waarin een arts aangeeft welke impact de gezondheidstoestand van de te beschermen persoon heeft op zijn dagelijks functioneren.

Meer weten over wat een bewindvoerder doet en hoe je je kan beschermen: surf naar **www.notaris.be**.

SCHENKEN/ NALATEN

Schenken of nalaten zijn manieren om (een laatste keer) uit te drukken wat je kinderen en kleinkinderen of andere dierbaren voor jou betekenen of betekend hebben. Wat je zeker niet wil, zijn ruziënde familieleden. Je kan je keuzes bespreken met dierbaren of uitleggen. Het nieuwe erfrecht helpt je daarmee.

SCHENKEN BIJ LEVEN

Je kan bij leven schenken. Zo kan je jouw (klein)kinderen helpen op een moment dat ze het geld nodig hebben, bijvoorbeeld voor de aankoop van een huis, en heb je het plezier van nog zelf te kunnen zien hoe je ze gelukkig maakt. Een niet onbelangrijke prikkel is dat de schenkbelasting lager is dan de erfbelasting.

Een schenking bij leven van roerende goederen kan je doen met of zonder de notaris. Voor een schenking van een onroerend goed, een schenking onder voorwaarden of onder voorbehoud van vruchtgebruik, moet je steeds naar de notaris. Geschonken is wel geschonken. In principe kan je een schenking niet herroepen.

In het nieuwe erfrecht, dat sinds 1 september 2018 van kracht is, zijn de regels voor schenken aangepast:

MEER ZEKERHEID BIJ SCHENKING VAN ONROEREND GOED

De schenking van een onroerend goed leidde vroeger geregeld tot drama's. Een van de kinderen kreeg van de ouders een onroerend goed, maar bij het overlijden bleek dat hij zo een groter deel van de erfenis had gekregen dan zijn wettelijk deel. Voortaan kan hij het onroerend goed behouden, ook als het in mindering wordt gebracht of wordt ingebracht na het overlijden.

GEDEELTELIJKE ERFENISSPRONG

De erfenissprong bestaat al langer: de erfenis van de grootouders gaat direct naar de kleinkinderen, nadat de ouders ze verworpen hebben. Nadeel was wel dat de ouders de erfenis in haar geheel moesten verwerpen, dus ook delen die ze eventueel toch zouden willen behouden. Het was alles of niets.

De gedeeltelijke erfenissprong werkt dat euvel weg. De ouder kan kiezen welk deel van de erfenis hij behoudt, en welk deel hij (binnen het jaar) belastingvrij schenkt aan de kinderen. Een (gedeeltelijke) erfenissprong regel je via een notariële akte. Uiteraard kan je alleen de goederen opnemen die verband houden met de erfenis.

ERVEN EN NALATEN

MEER VRIJHEID OM NA TE LATEN AAN WIE JE WIL

De nieuwe regels van het erfrecht beperken de reserve, het deel van de erfenis dat is voorbehouden voor de zogeheten reservataire erfgenamen – kinderen en langstlevende gehuwde partner –, tot de helft van het vermogen. Je kan je kinderen of je partner dus nog altijd niet onterven als die dat niet zelf willen. Als je dat wel doet, kunnen ze hun deel opeisen met een vordering tot inkorting. Over de andere helft kan je voortaan wel beschikken zoals je wil.

ERFOVEREENKOMSTEN

Bij een erfovereenkomst ga jij, als erflater, met je erfgenamen rond de tafel zitten om de schenkingen of voordelen die tot dan gedaan zijn te vergelijken. De bedoeling van de erfovereenkomst is dat schenkingen en voordelen die al toegekend zijn, nadien niet meer betwist worden. Door te komen tot een evenwicht tussen de kinderen wil je conflicten bij het opvallen van de erfenis vermijden.

Voor een erfovereenkomst ben je verplicht een notaris in te schakelen. Die kan als neutrale en onpartijdige partner helpen zoeken naar de beste oplossing voor jouw familie en alle betrokkenen informeren en adviseren over de gevolgen van hun keuze. Die kunnen groot zijn. Daarom ook dat er strenge formaliteiten vasthangen aan het opstellen van een erfovereenkomst.

Er bestaan twee soorten erfovereenkomsten:

- de **familiale (of globale) erfovereenkomst**: een of beide ouders vergelijken samen met hun kinderen en eventueel ook stiefkinderen of kleinkinderen schenkingen en de genoten voordelen en zoeken hierin een evenwicht.
- de **punctuele erfovereenkomst**: de partijen maken afspraken over specifieke aspecten van een schenking of erfenis, zoals de waarde van een schenking of een generatiesprong.

In beide gevallen is er een verplichte wachttijd van een maand om iedereen de kans te geven om de afspraken rustig te bekijken.

WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN EEN ERFOVEREENKOMST EN EEN TESTAMENT?

In een erfovereenkomst kan je alleen afspraken opnemen over schenkingen of andere voordelen die al zijn toegekend. Je kan geen afspraken maken over delen van de nalatenschap die nog moeten verdeeld worden. In een testament leg je vast hoe je wil dat je beschikbare vermogen verdeeld wordt. Het is persoonlijk. Je stelt het alleen op, het zijn alleen jouw wensen voor je nalatenschap. Een erfovereenkomst sluit je met de erfgenamen.

WAT ALS JE (WETTELIJK) SAMENWOONT?

Als je samen met je partner een verklaring van wettelijke samenwoont hebt afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, erft jouw partner het vruchtgebruik op de woning en op de inboedel. Hij of zij kan dan in de woning blijven. Als jullie geen verklaring van wettelijke samenwoont hebben afgelegd, erven jullie niet automatisch van elkaar. Dan moet je de overdracht van je vermogen via testament regelen.

TESTAMENT OPMAKEN

Een testament is een handig instrument om jouw nalatenschap te plannen. Al moet je zoals gezegd rekening houden met de erfgenamen voor wie er een wettelijk voorbehouden deel is zoals jouw kinderen. Verder kan je doen wat je wil en dit kan je vastleggen in je testament. Deze wensen worden dan uitgevoerd na je overlijden.

Je moet wel waakzaam zijn. De wetgever wil kwetsbare mensen, met een zwakke gezondheid of een zeer hoge leeftijd, beschermen tegen erfenisbejegening, oftewel erfenisjacht. Dat betekent dat iemand zijn 'zorgpositie' in jouw leven zou gebruiken om zichzelf te bevoordelen. Deze vorm van bedrog kan leiden tot de nietigheid van het testament.

Daarom mag je sommige mensen niet opnemen in een testament: artsen en apothekers die je behandeld of geholpen hebben tijdens een ziekte mag je niet aanduiden als begunstigden. Dat geldt ook voor het woonzorgcentrum waar je eventueel verblijft. Omwille van de grote invloed die deze personen hebben, acht de wetgever het wijzer om hen bij voorbaat uit te sluiten. Dat betekent niet dat je professionals die voor jou zorgen, niet mag bedanken. Maar het moet gaan om bescheiden geschenken. Een schenking, een opname in een testament of een periodieke gift is dat niet.

Wat met niet-professionele zorgverleners of vrijwilligers? In principe mag je die wel opnemen in een testament. Maar ook hier kan onduidelijkheid ontstaan. Mensen kunnen kwetsbaar worden op het einde van hun leven, en emotioneel erg gehecht geraken aan een vrijwillige zorgverlener. Ze kunnen zo blootstaan aan beïnvloeding. Als je dus een vrijwillige zorgverlener opneemt in jouw testament, kan het zijn dat die moet bewijzen dat hij of zijn geen invloed heeft uitgeoefend of druk heeft gezet. Zo niet kan jouw testament nietig worden verklaard.

EEN TESTAMENT OPMAKEN

- ✓ Een testament is een officieel document, waarmee je bepaalt wat er na jouw overlijden moet gebeuren met (een deel van) jouw goederen. Er zijn drie soorten testamenten: het notarieel (of openbaar) testament, het internationaal testament en het eigenhandig (of onderhands) testament.
- ✓ Een mondeling testament is niet geldig. Niet doen: je testament inspreken op smartphone, dictafoon of dvd.
- ✓ Het testament opmaken samen met de notaris biedt meer zekerheid.
- ✓ Je kan je testament laten inschrijven in het Centraal Register van Testamenten via de notaris. Zo kan jouw testament steeds opgespoord worden.
- ✓ Je kan een briefje steken bij je papieren, zodat jouw erfgenamen weten dat zij na jouw overlijden de notaris in kwestie moeten contacteren.
- ✓ Bewaar het testament niet in een kluis in de bank. Die wordt verzegeld bij jouw overlijden en pas later weer opengemaakt.

KAN JE JOUW TESTAMENT ACHTERAF NOG WIJZIGEN?

Een testament is een flexibel instrument. Het is niet definitief. Als de omstandigheden wijzigen, kan je het aanpassen. Ontmoet je nog iemand met wie je een leven opbouwt? Overlijdt jouw kind? Breek je met een zus of broer? Wil je een vrijwilliger die je tijdens een ziekte met veel toewijding verzorgd heeft, begunstigen? Je kan je testament op elk moment wijzigen. Dat is het grote verschil met een schenking, die kan je in principe niet herroepen.

WENSEN VOOR DE UITVAART

Sommige mensen willen hun wensen voor hun uitvaart ook opnemen in hun testament. Dat doe je beter niet, want het testament wordt vaak pas na de begrafenis afgehandeld. Je kan wel een laatste wilsverklaring voor de uitvaart opstellen. Deze verklaring kan je laten registreren op de dienst Burgerzaken van je gemeente. Bij je overlijden gaat de gemeente na of je zo'n wilsverklaring hebt laten registreren. Zowel jouw nabestaanden als de begrafenisondernemer moeten met jouw wensen rekening houden.

ORGAANDONOR ZIJN

In België is iedereen die officieel is ingeschreven in het bevolkingsregister automatisch donor. De familie kan bij jouw overlijden echter bezwaar maken. Artsen gaan dan wel eens tegen de wensen van de overledene in. Je kan bij jouw gemeente laten registreren of je orgaandonor wil zijn of niet. Je vult het 'registratieformulier betreffende orgaandonatie' in en tekent het. De procedure is gratis. De gemeente bezorgt dit formulier aan het rijksregister.

Voor meer informatie over schenken, erven en nalaten, surf naar **www.notaris.be**.

GEVEN AAN EEN GOED DOEL

Misschien wil je ook een ander soort erfenis nalaten aan de samenleving. In een testament kan je een goed doel opnemen. Je kan alles wat behoort tot je vermogen nalaten: (spaar)geld, waardepapieren, bank- en effectenrekeningen, pensioenfondsen, kapitalen uit (levens)verzekeringscontracten, juwelen, kunstwerken, andere roerende goederen, vastgoed.

Zoek je een goed doel?

Op **www.goededoelen.be** geven 6.000 Belgische verenigingen en stichtingen je een idee van wat ze doen om de wereld beter te maken en hoe jij daarbij het verschil kan maken.

WAT MOET JE ZEKER VERMELDEN ALS JE EEN GOED DOEL OPNEEMT IN JE TESTAMENT?

- de juiste benaming en rechtsvorm van de organisatie die je wenst te steunen. Neem best van tevoren contact op voor de correcte gegevens.
- wat je wenst na te laten: hoe concreter hoe beter. Het is beter om percentages van jouw vermogen aan te geven, eerder dan precieze sommen te noemen. Je weet niet hoe jouw vermogen zal zijn samengesteld bij jouw overlijden.
- houd er rekening mee dat een organisatie kan opgehouden hebben te bestaan op het moment van jouw overlijden. Voorzie dus in alternatieven.

COLOFON

TITEL:

ALLES WETEN OVER OUDER WORDEN

Cette publication est également disponible en français sous le titre :
VIEILLIR EN ÉTANT BIEN INFORMÉ.E

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

AUTEUR(S)

Isa Van Dorsselaer, Virginie De Potter

COÖRDINATIE VOOR DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

Dominique Allard, Brigitte Duvieusart

GRAFISCHE VORMGEVING

Pieter Ver Elst | victoria.be

*Deze uitgave kan (gratis) online besteld of gedownload worden van onze website
www.kbs-frb.be*

Wettelijk depot: D/2893/2020/05

Bestelnummer: 3703

juni 2020

Met de steun van de Nationale Loterij

Koning
Boudewijnstichting

Samen werken aan een betere samenleving

Koning Boudewijnstichting

Brederodestraat 21, 1000 Brussel

info@kbs-frb.be

02-500 45 55

Federatie van het Notariaat (Fednot)

Bergstraat 30-32, 1000 Brussel

fednot@fednot.be

02-505 08 11